

NOBLESSE®

Creat cu pasiune și savoir-faire. Un volum Baroque Books & Arts®.

Contele Alexander von Schönburg, jurnalist monden și scriitor, s-a născut la 15 august 1969 și este fiul contesei Beatrix Széchenyi de Sárvár-Felsővidék și al contelui Joachim von Schönburg-Glauchau.

A fost căsătorit cu prințesa Irina Verena de Hessa, nepoata prințului Christoph de Hessa și strănepoata reginei Elisabeta a II-a.

Împreună au trei copii: Maria-Letitia, Maximus Carolus Joachim Maria și Valentin Polykarp Joseph Maria. Sunt descendenți direcți ai reginei Victoria și stră-stră-strănepoți ai prințesei Margareta de Prusia, mezina împăratului Frederic. Din pricina confesiunii lor catolice, copiii au fost excluși de la succesiunea la tronul britanic.

Alexander von Schönburg

CARTEA VIRTUȚILOR

ARTA DECENȚEI SAU 27 DE VIRTUȚI,
ÎNTRE NOBLEȚE ȘI NONȘALANȚĂ

traducere din limba germană de
MIHAI MOROIU

Ediția a II-a, revizuită

NOBLESSE®

Colecție coordonată de Dana MOROIU

Alexander von Schönburg
DIE KUNST DES LÄSSIGEN ANSTANDS
27 ALTMODISCHE TUGENDEN FÜR HEUTE
© 2018 by Piper Verlag GmbH, München/Berlin

© Baroque Books & Arts®, 2023

Imaginea copertei: Virtuți cardinale și teologice, Rafael.
Frescă din Stanza della Segnatura, Palatul Apostolic de la Vatican. Trei dintre
virtuțile cardinale sunt personificate ca femei statuare într-un peisaj bucolic,
iar virtuțile teologice sunt înfățișate ca *putti*. Credit foto: AKG Images / Profimedia

Conceptie grafică © Baroque Books & Arts®

Lector: Simina Bălășoiu

Corector: Nicoleta Valentina Arsenie

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SCHÖNBURG, ALEXANDER von

Cartea virtuților. Arta decenței sau 27 de virtuți, între noblețe și nonșalanță

Alexander von Schönburg;

trad. din lb. germană de Mihai Moroiu. - București : Baroque Books & Arts, 2023

ISBN 978-630-6522-22-4

I. Moroiu, Mihai (trad.)

821.112.2

Tipărit la ARTPRINT S.A.

Niciun fragment din această lucrare și nicio componentă grafică nu pot fi reproduse
fără acordul scris al deținătorului de copyright, conform Legii Dreptului de Autor.

La bellezza vincerà.

Maximă florentină

Be kind but be fierce, you are needed now more than ever.

WINSTON CHURCHILL

Rejuvenecer las ideas marchitas es la tarea des humanista.

NICOLÁS GÓMEZ DÁVILA

DESPRE CE ESTE VORBA

De atâta extaz al progresului ne-am pierdut gustul pentru tot ceea ce este fantastic și plin de mister. Din acest motiv, doresc să încep cu un basm. Vechile povești își păstrează mereu valoarea. Prin ele se transmit adevăruri, din generație în generație, în vechile povești întâlnim lucruri pe care de fapt, în adâncul inimii noastre, le știam de mult. Dar basmele se simt în largul lor și pe tărâmul subconștientului. Dacă vrem să aflăm ceva despre noi și despre năzuințele noastre, basmele sunt cea mai bună sursă. Cel pe care vi-l propun provine din tezaurul regelui Arthur.

Regele Arthur și cavalerii lui se aflau la vânătoare în Inglewood. Deodată, regele și-a dat seama că s-a rătăcit – și mai trebuie să știm că în codrii Inglewood sălășluiau nenumărate fapte mitice, nu toate bine intenționate, o întregă lume de dincolo. Spre ghinionul său, lui Arthur i-a ieșit în cale o vietate coborâtă parcă dintr-un film al fraților Coen, o chintesență a răului: vrăjitorul Gromer. Arthur nu avea nicio șansă în confruntarea cu Gromer. În chip straniu însă – să nu uităm că este un basm – Gromer i-a oferit victimei sale o șansă de a scăpa. Cu o condiție: să se întoarcă exact acolo, exact peste un an și să-i dea

răspunsul la o întrebare. Dacă răspunsul va fi corect, scăpa cu viață, dacă nu, era sortit să moară. Regele Arthur s-a întors abătut la Carlisle Castle și i-a mărturisit curând ce pățise nepotului și confidentului său, Sir Gawain. În epoca de glorie a cavalerilor, deprimarea era un tabu, melancolia trecea drept o purtare necuvenită, permisă doar amoretăților nefericiți, și asta doar pentru scurt timp. Prin urmare, Arthur și-a deschis inima față de prietenul lui. Acesta, la fel ca oricare dintre noi, a vrut să afle în primul rând ce întrebare îi pusese Gromer. Și era una dintre cele primordiale: „Care este cea mai mare dorință a unei femei?” Gromer cel rău anticipa astfel o întrebare cât se poate de asemănătoare a lui Sigmund Freud („Ce vrea femeia?”), care avea să fie pusă însă cu vreo mie cinci sute de ani mai târziu, iar Arthur avea la dispoziție doar un an ca să găsească răspunsul corect.

Reacția lui Sir Gawain? Singura potrivită: „Să pornim în lume ca să aflăm răspunsul!” Nu putem decât să ne imaginăm prin câte au trecut în încercările lor de aflare a răspunsurilor, făcute nu împreună, ci pe cont propriu. Și cum încă nu exista WhatsApp, se întâlneau mereu ca să se sfătuiască. Însă niciunul dintre răspunsurile aflate nu i-a mulțumit pe cei doi. Dar, ca în oricare basm bun, Arthur a primit un mic ajutor. Într-una dintre ieșirile lui a nimerit din nou în Inglewood, unde a întâlnit de această dată o vrăjitoare. Pe Lady Ragnelle. Toate versiunile poveștii sunt de acord în această privință, persoana era îngrozitor de respingătoare, atât de respingătoare încât tuturor (pe vremuri, asemenea basme erau recitate în fața publicului) să le stârnească repulsie. Eczeme pe față, dinți stricați, cocoașă, picioare pline de bube, păr slinos și așa mai departe. Bătrâna era dispusă să-i dezvăluie lui Arthur răspunsul la întrebare – dar la rândul ei i-a pus o nouă condiție: îl voia de soț pe unul dintre cavalerii Mesei Rotunde ai lui Arthur, mai exact

pe Sir Gawain. El era în acea vreme un soi de stea în ascensiune la curte (cam ca Tom Cruise după *Top Gun*) și se bucura de o anume reputație pentru *luf talkyng* (dulci vorbe de iubire), după cum spune versiunea cea mai cunoscută a basmului, scrisă în engleza medie și atribuită lui Thomas Malory, cu alte cuvinte era un amoretz de forță.

Când s-a întors la Carlisle, Arthur, total răvășit, nu i-a povestit nimic apropiatului său Gawain, nu ar fi făcut asta pentru nimic în lume. Ar fi poate bine să subliniem că ambele personaje, vrăjitorul și vrăjitoarea, nu reprezintă în această dramă pur și simplu „răul”. În asemenea povești străvechi, aparițiile din pădure îndeplinesc o cu totul altă funcție. Ele simbolizează ceea ce în om este neîmblânzit, sălbatic, natural, contrariul absolut al omului domesticit, a cărui versiune superrasată o reprezintă curteanul. Oamenii din lumea lui Arthur erau pompoși, afectați, emoționali. Însă în codru se confruntau cu lumea nedomesticită, prezentă și în adâncul lor în stare de somnolență, și iată de ce nu dorea Arthur să îi mărturisească lui Gawain ce discuție avusese în pădure. Lucru care s-a întâmplat totuși la un moment dat, după ce băuse ceva mai mult vin. Și cum făgăduielile făcute la beție nu au nicio valoare, Gawain l-a asigurat pe Arthur și a doua zi că, desigur, va fi o onoare pentru el să i se pună la dispoziție pentru a-l scăpa, căsătorindu-se cu acea pocitanie. „Ca să vă salvez viața, aș fi în stare să mă duc la altar și la braț cu satana.”

Gawain nu s-a lăsat convins să-și schimbe hotărârea, prin urmare Arthur s-a întors călare în pădure, ca să-i dea pocitaniei vestea cea bună. Iar când aceea a aflat că va pune mâna pe cel mai râvnit burlac din ținut, nu s-a mai stăpânit și i-a împărtășit lui Arthur, pe loc și fără nicio șovăire, răspunsul la marea întrebare. Foarte interesant este că nu a simțit nevoia să aștepte până la înfăptuirea mariajului – pe cuvântul unui cavaler te puteai bizui, asta

se știa și în inima codrului. Prin urmare, i-a mărturisit pe loc răspunsul la marea întrebare: „Unii spun că am vrea să fim frumoase sau iubite și respectate, alții spun că am vrea să fim bogate și fără griji, dar nimic nu este valabil“, i-a explicat femeia. Și atunci ce anume *wemen desyren moste speciale*? Ce își doresc ele cu adevărat, după cum sună în cea mai vestită formă a acestei povești, în fermecătoarea limbă engleză medie, care în secolul al XIV-lea preluase rolul de limbă de curte și limbă literară, înlocuind anglo-normanda, mult mai apropiată de franceză. „Ceea ce ne dorim noi mai mult și mai mult este... (aici răpăit de tobe, vă rog)... *independența*.“ Cuvântul din original este *sovereyn**té*. Suveranitate, dreptul de a ne hotărî singure soarta. „Iar acum plec, sire, căci viața ta este salvată.“

Așadar Arthur, pornit să-l întâlnească pe Gromer, a putut să-i dea ticălosului răspunsul cel bun. Furios, Gromer s-a văzut silit să-l lase pe Arthur să plece neatins. Pe drumul de întoarcere, regele a luat-o cu el și pe Lady Ragnelle și a adus-o la curte, unde apariția ei nu a stârnit entuziasm. Pregătirile de nuntă erau în plină desfășurare, iar amănuntele despre logodna lui Gawain nu au întârziat să devină publice, grație colportorilor de zvonuri, precursorii Twitterului și ai portalurilor de clevetiri. Circulau povești, nu în ultimul rând și despre mediul umil din care se trăgea mireasa. Nunta s-a desfășurat apoi cu tot fastul cuvenit, poporul a avut prilejul să se distreze pe cînste, amuzat de înghițitori de flăcări și de bufoni, și totul a culminat cu o mare petrecere la curte. Interesant este că acest bine-cunoscut poem din secolul al XV-lea relatează cu o deosebită plăcere a detaliului cât de necuvenit s-a purtat Lady Ragnelle în timpul festivităților. Din câte se pare, s-a îndopat cu o îngrozitoare lăcomie, a blestemat oaspeții și pe unii chiar i-a scuipat. Însă nu este exclus ca autorul să fi intercalat toate astea cu de la sine putere,

ca să ironizeze – indirect – purtările uneori bădăărănești ale unor nobili din vremea sa. Sau digresiunea avea poate rolul de a sublinia doar că Lady Ragnelle făcea notă aparte în înalta societate de la curte.

Apoi, inevitabil, a sosit și noaptea nunții. Cei doi proaspăt căsătoriți s-au retras în dormitorul pe care regele li-l pusese la dispoziție, unde servitorii aprinseseră focul în cămin, aduseseră vin și câteva fructe și închiseseră bine ușa în urma lor. „Sir Gawain, acum, că am rămas singuri“, i-a spus Lady Ragnelle, „vă rog respectuos să-mi acordați sărutul nupțial.“ Înțelegem cu toții ce însemna acel „sărut“. Sir Gawain nu a ezitat. Cuvânt de cavaler! Dar imediat ce s-a suit în pat alături de ea și a îmbrățișat-o, cu siguranță ați bănuț, mireasa cea respingătoare s-a transformat în cea mai încântătoare făptură pe care o văzuse vreodată. Iar Gawain, plin de elan, a „sărutat-o de multe ori“, un eufemism cât se poate de elegant la ceea ce trebuie să se fi petrecut în apartamentul honeymoon de la Carlisle Castle.

Dar încă nu am ajuns la final. Încă nu am ajuns la happy-end. Un alt obstacol pândește la orizont. Lady Ragnelle i-a mărturisit lui Gawain că asupra ei mai apăsă o parte a vrăjii. Prin iubirea ce i-o arătase, Gawain reușise să o elibereze – dar din nefericire nu total. „Frumusețea mea, așa cum o vezi acum, este trecătoare. Iar tu trebuie să hotărăști dacă vrei să fii frumoasă ziua sau noaptea. Vraja nu permite să rămân mereu la fel.“ Gawain: „Atunci să fii frumoasă noaptea, pentru mine.“ Ea: „Asta înseamnă că oamenii mă vor respinge cu repulsie, cât e ziua de lungă.“ El: „Nu! Asta nu trebuie să se întâmple! Atunci vei fi frumoasă ziua!“ Ea: „Dragul meu, mi se frânge inima la gândul că, tocmai când suntem împreună și ne avem unul pe celălalt, nu mă înfățișez în fața ta așa cum sunt eu în realitate.“

„Eu nu pot și nici nu vreau să iau această hotărâre“, a rostit Gawain în cele din urmă, „doar tu poți să hotărăști

dacă vrei să fii frumoasă ziua sau noaptea. Iar eu voi fi mulțumit indiferent ce vei dori să se întâmple.” „Îți mulțumesc, o, cel mai nobil dintre cavaleri!”, s-a bucurat Lady Ragnelle – simplific aici engleza medie. „Fii binecuvântat, ai reușit să rupi vraja pentru totdeauna și m-ai eliberat de vrăjitorul cel rău. De acum frumusețea mea va fi veșnică, și ziua, și noaptea. Doar acest răspuns putea să mă scoată cu totul de sub puterea vrăjii.” În cea mai veche versiune cunoscută, cea irlandeză, a poveștii, prin jertfa sa Gawain a câștigat nu numai cea mai frumoasă femeie din lume, ci și pământuri, averi și putere, iar în cea mai cunoscută versiune, cea atribuită lui Sir Thomas Malory, Lady Ragnelle i-a dăruit fiul dorit, pe Gingalain, și au avut ceea ce s-ar putea considera o căsnicie model, tocmai pentru că el, din câte se pare, i-a acordat suveranitatea fiecărei zile (*Gawen gave her the sovereignty every delle*). Un mariaj modern.

CE ÎNVĂȚĂM DE AICI?

În primul rând, că și în Evul Mediu existau fete ca Meghan Markle, care au făcut un salt peste câteva trepte sociale și care nici atunci nu au fost scutite de tone de bârfe. Mai învățăm multe și despre fidelitate și mai ales că un cuvânt dat are greutatea unui contract. Învățăm că ori de câte ori femeile intră în rolul de parteneri și de actori cu drepturi depline, civilizarea înregistrează și ea un progres. În basmul său, Lady Ragnelle a adus pe lume moștenitorul mult dorit, l-a crescut și a reprezentat personajul determinant al curții, iar în Evul Mediu real au apărut personalități ca Eleanor de Aquitania, care au stăpânit jumătate din Europa. În prim-plan se situează cele mai vechi povești cavalierești, cum este *Cântecul lui Roland*, iar în poezia curtenească a Evului Mediu mijlocii femeile au devenit

dintr-odată punctul central, fiind ridicate la rangul de fapte perfecte, de o puritate ireproșabilă, ceea ce reprezintă o primă sclipire a modernismului.

Însă poveștile cavalerești ale Evului Mediu ne transmit în primul rând următorul mesaj: există căi prin care să ne dominăm instinctele de joasă speță, meschine și grosolane. Prin civilizare. Prin cavalerism.

Această carte urmărește să lămurească dacă și în ce fel mai este posibil și astăzi să ne ridicăm cu ceva împotriva omniprezentului crez al egoismului și bunului-plac, câtă vreme, prin propriul comportament, contribuim la aspectul condiției umane. Dacă majoritatea celor din jur alunecă pe un tobogan cultural și nu mai concep existența fără un ecran în față sau fără să bântuie lumea vâjâind în pantaloni de jogging și trăgând de un geamantan pe roți, nu reprezintă nicidecum un motiv să ne lăsăm antrenați de curentul lor. Dimpotrivă, dacă alegi să păstrezi ideile tradiționale, din alte vremuri, în timp ce majoritatea este pe cale să le arunce pe fereastră, dacă alegi să respecti ceea ce este satornicit dintotdeauna echivalează cu o atitudine rebelă.

Toată literatura cuprinsă în ghiduri, toată cultura volumelor *how-to* se întemeiază pe promisiunea de a optimiza „eul”. Cea mai importantă ambiție a timpului nostru este să ne putem construi singuri identitatea. Așa se face că elita modernă nu se mai simte responsabilă decât față de sine și, urmând acest ideal, încearcă să se descotorosească de toate convențiile și dogmele care îl apasă pe om, considerând autodeterminarea sensul și scopul unic al existenței. Trăim în epoca poststructuralismului, iar asta înseamnă pierderea oricăror limite și certitudini.

Însă orice desfășurare cunoaște și o contradefășurare. Ce-ar fi dacă am opune rezistență atitudinii elitei moderne, propunând o nouă formă de nobilime? În Evul Mediu german, conceptul de „manieră” se aplica și în domeniul

construirii de fortificații, referindu-se la sistemul de care era concret nevoie. În funcție de primejdia potențială, varia și maniera de a construi. Poate a sosit acum vremea să ne preocupe din nou legislația lucrărilor de construcție, pentru ca fiecare om – inclusiv cei de la marginea societății – să-și găsească un loc. Au apus vremurile în care eleganța în sine era suspectă. Fiecare epocă are eroii pe care îi simte necesari. După acel James Bond al perioadei anilor '50-'90, într-un costum perfect croit, căruia i se potrivea adjectivul „suav”, a urmat cel neras, vizibil vulgar, interpretat de Daniel Craig, după elegantul Derrick¹ a urmat cultul unor Schimanski și Tschiller², nerași și neglijent îmbrăcați. Dar acum, gata. Craig a promis că renunță, Götz George nu mai trăiește, iar Til Schweiger are probleme cu nervii, cultul plebei, „sărbătoarea populară a vulgarității” (Jens Jessen³) își dă obștescul sfârșit, există o jenă tot mai răspândită față de lipsa de etichetă și, în runda finală a acestui duel, fiecare ar face bine să aibă grijă de ce parte se plasează.

Termenii își modifică înțelesul. Așa cum curtenia nu mai este direct legată de comportamentul la curte, noblețea și cavalerismul, așa cum erau în trecut, nu mai sunt astăzi prin nimic legate de călărie și de cai. În acest punct, aproape de cal, îmi vine în minte un dialog din *Tante Jolesch*, cartea lui Friedrich Torberg: doi prieteni stau într-o cafea, când apare un bărbat încălțat în cizme de călărie. Unul dintre ei zice: „Nici eu nu am cal, dar nici chiar în halul ăsta.” Scuze! Pur și simplu nu m-am putut abține să nu citez, chiar dacă nu are nicio legătură cu subiectul meu.

¹ Serial polițist german, 1974–1998 (n. tr.).

² Personaje din serialul *Tatort*, interpretate de Götz George și, respectiv, Til Schweiger (n. tr.).

³ Publicist german, n. 1955 (n. tr.).

Ceea ce vreau de fapt să spun e că noblețea este posibilă și fără cal. Inițial am vrut să-mi intitulez volumul „Cum să devii aristocrat fără să ai titlu” – cu alte cuvinte, aristocrația nu are nimic de-a face cu originea, în schimb depinde în mare măsură de cultură, pe care o poți dobândi. Sau nu.

Nu tot ce a făcut aristocrația a fost benefic, însă nimeni nu va contesta existența câtorva valori, tradiții, moduri de gândire și trăsături morale care s-au bucurat de mare preț în cercurile nobiliare și reprezintă un tezaur cultural vrednic să fie păstrat. În căutarea caracteristicilor considerate „nobile”, voi recurge mereu la exemple din literatura cavalerască, deoarece tocmai în arhetipurile narațiunii cavaleresti se reflectă ceva extrem de frumos, specific occidental: cavalerismul îmbină irezistibil eticul și esteticul cu personajul puternic. Un erou cavaler se situează mereu de partea binelui, ceea ce se află permanent în legătură cu puterea lui. Un cavaler nu este în sine un Mr. Nice Guy, însă apără binele și se luptă în numele celor slabi. Grația nu exclude o doză zdravănă de capacitate de luptă. Fascinant este că, în cazul ideal, cavalerismul reușește să împace ceea ce pare de neîmpăcat: farmecul și tăria, puterea și blândețea.

În ultimă instanță, provocarea este de a pune ceea ce se cheamă coolness și kindness sub aceeași pălărie și de a împăca mental contradicția dintre doi poli în sine ireconciliabili, care se rotesc în jurul nucleului cavalerismului. Mă refer la opoziția eternă dintre nonșalanța aristocrată și compasiunea binevoitoare. Idealul eroic moștenit de la Antichitate este mai degrabă rece, „cool” adică, avântând simțul practic, dominația, puterea, faima și onoarea. Idealul creștin, postantic, glorifică mai degrabă blândețea, fiind un cult al celor fără putere, al renunțării de sine. Ca să ilustrez cu imagini familiare, este ca și cum ai alătura umanitarismul unui Ned Flanders din serialul *Simpsons* cu duritatea unui războinic à la Django.

Și, ca și cum nu ar fi suficient de pretențios, cavalerismul mai presupune și o combinație de îndrăzneală, siguranță de sine și eleganță, pentru care cunosătorii au rezervat un termen potrivit, *désinvolture*. Asupra dezinvolturii trebuie să ne oprim puțin, cu atât mai mult cu cât este greu de definit. Am putea să îi spunem „lipsă de contorsionare“, mai precis capacitatea de a ne păstra fără efort verticalitatea, rămânând de partea adevărului, a binelui și a frumosului, întotdeauna sub semnul farmecului și nonșalanței extreme. Dezinvoltura se mai referă și la controlul absolut în orice situație, în special în cele critice. Conceptul este mult mai larg decât poate fi cuprins în cuvinte. Ernst Jünger scria despre *désinvolture* în cea de-a doua versiune a *Inimii aventuroase*: „Găsim cuvântul tradus de cele mai multe ori prin «naturalețe», ceea ce este corect în măsura în care descrie un comportament care nu cunoaște ocolișuri. Dar mai ascunde și un alt sens, cel al unei superiorități aidoma celei divine. În acest sens, eu înțeleg prin *désinvolture* nevinovăția puterii.“ Poate de aceea este James Bond un erou atât de popular? În orice caz, rămâne una dintre acele figuri arhetipale care radiază nonșalanță și modestie, cavalerism și *désinvolture*. Mereu stăpân pe situație și irezistibil, pe deasupra. Cine mai este dezinvolt? Un cavaler Jedi intrând într-un bar de pe planeta Tatooine. Cecil, un cunoscut de-al meu, care apare în sacou cu batistă înfiptă în buzunarul de la piept în bodegile antifa¹ din curțile interioare hamburgheze, când se anunță un concert bun, fără să bănuiască nimeni ce e în capul lui. Sau regele Carol al XII-lea al Suediei, cunoscut pentru sânge lui rece: Voltaire îl descria ca pe un personaj de o nonșalanță și *désinvolture* ieșite din comun – în mijlocul războiului dus împotriva lui

¹ „Antifascism“, mișcare extremistă de stânga din Germania (n. tr.).

August al Saxoniei, i-a făcut acestuia o vizită neașteptată la Dresda. A apărut în trăsură proprie, neînsoțit de gărzi: *Déjeuner surprise!* Saxonii au fost atât de uluiți, încât l-au lăsat să intre, și cei doi domnitori au prânzit împreună, apoi Carol s-a întors la baza lui din Stralsund și războiul a continuat. Voltaire povestea în biografia lui Carol al XII-lea, scrisă de el în 1732, cum acest suedez supercool, aflat la Stralsund, dicta o scrisoare când camera unde se aflau a fost lovită de un proiectil. Secretarul s-a întrerupt din scris. „Ce s-a întâmplat?” a întrebat Carol. „Bomba, sire!” „Ce legătură are bomba cu scrisoarea, de ce te-ai oprit?” s-a interesat Carol.

SE POATE ÎNVĂȚA NOBLEȚEA?

Cavalerismul nu a fost niciodată legat de origine, iar astăzi cu atât mai puțin, atât timp cât vechea aristocrație și-a pierdut de mult importanța istorică și în societate, iar o nouă nobilime nu se întrevede. Prin urmare, ne găsim într-o perioadă de tranziție, în care nobilimea trebuie să se constituie din nou. De fapt, este un moment ideal pentru apariția unei asemenea cărți – și cine altul să fie chemat să o scrie, dacă nu un membru al înaltei societăți acum dispărute, care duce o existență modernă ca angajat, prin urmare se bucură de avantajul de a servi drept punte între vechi și nou.

O nouă nobilime a existat mereu. În esență, întreaga clasă nobiliară constă din noutăți. Orice rege a avut un strămoș care a dat cândva lovitură și a urcat pe scara socială. Și, istoric privind, au existat întotdeauna căi diferite de înnobilare. În cazul germanilor, unii oameni liberi, *frei*, s-au transformat în *edelfrei*, deoarece dispuneau de mai multă reputație și pretenții de a fi căpetenii, pentru că se

distingeau în bătălii și aveau un anturaj numeros. Alții au fost înnobilați deoarece căpetenia se bizuia pe ei și făceau parte, strict vorbind, din personalul de serviciu. Unele familii, cum este și a mea, au provenit din servitori la curtea împăratului Barbarossa, care, având mai mare încredere în ei decât în cine știe ce cavaleri aroganți, i-a înnobilat și i-a trimis în zone coloniale îndepărtate, în cazul nostru în sud-vestul Saxoniei de astăzi, cu misiunea de a menține ordinea. Faptul că majoritatea marilor nobili carolingieni și capețieni proveneau din personalul de serviciu se poate, de altfel, deduce și din unele titluri și onoruri. În titulatura de mareșal se ascunde termenul *marescalus*, care inițial însemna „rândaș de cai”. Cămărașul, o poziție transformată mai târziu în cea de ministru al finanțelor, avea inițial îndatorirea să se îngrijească de odăile și paturile de la curte.

Îngăduiți-mi să fac aici o mică digresiune: apariția clasei nobiliare europene se petrece într-o epocă despre care știm foarte puțin. Popoarele și triburile care la începutul erei noastre trăiau dincolo de limes, adică în afara Imperiului Roman, nu au avut parte de o cultură scrisă. Informațiile păstrate despre ele sunt rudimentare, iar singurele izvoare care există sunt nedemne de încredere și provin de la autori romani, deloc înclinați să practice antropologia în sensul de astăzi, adică să-i înțeleagă cu adevărat pe străini, cu obiceiurile lor, fiind mai degrabă interesați să așeze în fața publicului lor de acasă înalta societate romană tot mai prosperă și mai impasibilă, o oglindă în care să-și citească propria decadentă în firea mândră, nestricată, a acelor copii ai naturii. Ceea ce relatează Tacit despre germani, spre exemplu, se bizuia mai ales pe cele auzite de el, zugrăvind o imagine voit idealizată. Chiar și termenul de „germani” era în sine arbitrar, servind de fapt romanilor ca un concept de umbrelă pentru un număr imens de triburi, despre care nu se știa mai

nimic. În regiunile de-a lungul limesului, unde lumea neîndoielnic grosolană a așa-zișilor germani venea în atingere cu aceea rafinată a romanilor, s-au petrecut schimburi cât se poate de interesante și de rodnice în domeniul cultural, comercial, tehnic și chiar și personal. Oriunde s-a ajuns la ciocniri, așa ca de-a lungul limesului, dintre lumea nord-germanică și cea romano-mediteraneeană, au apărut efecte cât se poate de interesante. Cele două lumi s-au amestecat. Astfel, renumitul comandant al germanilor Arminius, eroul de la Teutoburger Wald, era de fapt un legionar roman, iar multe dintre căpeteniile triburilor germanice imitau lifestyle-ul romanilor de dincolo de granițe. Șefii germanici au considerat de bonton, probabil sub presiunea delicată a femeilor lor, să urmeze obiceiurile romane, adică să se spele cu regularitate, să se învăluie în togi, să folosească vase romane și să poarte podoabe romane. După răsturnările dintre secolele al II-lea și al V-lea, după migrația popoarelor, care a amestecat populațiile și triburile europene ca într-o mașină de spălat Moulinex, și apoi, în sfârșit, după prăbușirea Romei, nucleul fostei lumi romane a ajuns deodată să fie locuit de germani, ai căror tați mai purtau barbă lungă și la masă aruncau oasele peste umăr, după ce le rodeau, străduindu-se să facă impresia că ar fi romani fini, în termele între timp puțin decăzute. În Galia fostă romană, ocupanții și populația locală se amestecaseră destul de temeinic și așa se face că, după căderea Imperiului Roman, o elită galo-romană proprietară de pământ s-a confruntat intermitent cu nou-veniții din vestul german: când porneau la luptă, când cădeau la pace. În special din spațiul de astăzi al Beneluxului și până în sud-estul actual al Franței, între secolele al V-lea și al VIII-lea, ostilitățile trebuie să fi fost permanente și, probabil din cauze mai degrabă pragmatice, la acea vreme și în acea zonă au început să se inițieze

încetul cu încetul reguli comune de desfășurare a războiului. În loc ca dușmanul să fie omorât imediat după victorie, s-a elaborat un codex care permitea înfrângeri onorabile. Metoda s-a dovedit cât se poate de practică, ținând seama că lupta se dădea de multe ori între aceleași tabere. Paradoxal, cu toate că înfruntările armate dintre strămoșii noștri au rămas o calamitate permanentă, lupta în sine era mai potolită și prin urmare mai lipsită de riscuri. Învingutul de astăzi putea fi victoriosul de mâine. Cam ca în Premier League din Anglia, doar ceva mai brutal. În Renania de Nord, exact acolo unde lumea veche stătea față în față cu cea nouă, la sfârșitul secolului al V-lea și începutul celui următor s-a impus, ca învingător permanent, tribul francilor. Sub conducerea mai multor dinastii, acesta a pus în cele din urmă bazele unui imperiu, care mai târziu a ridicat pretenția de a fi continuator al fostului Imperiu Roman.

Trei factori esențiali au favorizat formarea idealurilor nobile și a cavalerismului: în primul rând, tendința de a lupta cu oarecare reținere. Apoi, influența crescândă a creștinismului (adversarul s-a transformat deodată dintr-un sălbatic oarecare într-un frate întru creștinism). Și în al treilea rând: femeia. Și așa ne întoarcem iarăși la Lady Ragnelle. Sau la Eleanor de Aquitania. Sau la Isolda. S-a scris mult despre influența Bisericii în strunirea acelor huligani germanici: episcopii s-au îngrijit ca războinicii să înceapă să respecte regulile esențiale, duminica nu pui mâna pe arme, nu te atingi de femei, copii, orfani, de clerici și de negustori, însă cel mai mare efect civilizator l-au avut, la o privire mai atentă, femeile. „Peste tot unde bărbații au fost siliți să renunțe la utilizarea forței fizice a crescut și ponderea socială a femeilor”, scria Norbert Elias, unul dintre întemeietorii sociologiei din secolul XX. Prin urmare, orice războinic medieval care ținea cât de cât la respect nu își mai înșfăca femeia de păr ca să o tragă cu de-a sila în cămăruța lui

puturoasă, ci se îmbrăca în straie îngrijite, când își dorea o femeie, poate chiar se îmbăia înainte, iar apoi îi vorbea, îi făcea curte, după cum avea să se spună mai târziu. Și, din câte putem presupune, nu era vorba despre o necesitate, ci despre dorința de prestigiu. Cine recurgea la maniere fine își semnala astfel poziția socială, iar în cadrul tribului sau al neamului, pretențiile sale de conducător. În poemele cavaleresti din secolele al IX-lea și al X-lea, ale menestrelilor, întâlnim un gen de războinic cu totul nou. Luptătorul la modă trebuia deodată să aibă purtări galante față de femei. Desigur, curțile fortificate și castelele apărute în aceeași perioadă au rămas în continuare, de regulă, dominate de bărbați, însă fără doar și poate femeile au fost factorul esențial de rafinare a vieții dintre aceste ziduri, ele i-au atras pe poeți, cântăreți și clerici, intelectualii acelor zile, ele au transformat redutele de războinici în spații de efervescentă spirituală și au trezit la viață, cu atingerea lor fermecată, gustul pentru lux, toate acestea fiind absolut străine până atunci.

Toate mofturile astea de modă nouă, ceea ce Freud numea „stăpânirea impulsurilor”, iar Elias, „civilizare”, trebuie să li se fi părut cu siguranță multor războinici germani demodați simple fleacuri inutile, dar asta nu a schimbat cu nimic situația – sub presiunea aspirației de a dobândi prestigiu s-a dezvoltat un nou cod de comportament. Îmblânzirea războinicului pe câmpul deătălie, prin practicarea de *milte*, îmblânzirea cavalerului grație idealurilor iubirii curtenesti, cântate de trubaduri, au determinat apariția tot mai bine marcată a unei caste sociale care se purta „nobil”, de unde și numele pe care avea să-l primească. Pentru a se delimita de valurile de parveniți ce îi imitau, această pătură de războinici a conceput coduri de virtuți și de purtare din ce în ce mai sofisticate, în mijlocul cărora se situau motive biblice – și mai întâi de toate apărarea celor neajutorați, a bătrânilor și săracilor.

Punctele esențiale unde se petrecea rafinarea moravurilor erau curțile princiare de mari sau mici dimensiuni formate de-a lungul Evului Mediu. Cu cât asemenea castele aveau o pondere economică mai mare, cu atât îi atrăgeau mai intens pe urmașii familiilor libere cu posibilități mai restrânse, pe cavalerii săraci, aventurieri porniți, așa cum se spune, în căutarea norocului.

Prin urmare, o nobilime ereditară în sens strict nu a existat niciodată. Ceea ce a existat și există în continuare cu adevărat sunt valorile comune, idealurile, normele de comportament și ritualurile. Iar ele s-au răspândit în cercuri suprapuse, pornind din centre culturale, reprezentate în Europa, începând din Evul Mediu, de curți. Cei care făceau parte din elita societății aveau reprezentări comune în privința celor corecte și incorecte și a comportamentului în lume. Conceptul de *comme il faut* nu a fost niciodată considerat o știință ezoterică, putea fi învățat oricând, pentru ca apoi să fie răspândit tocmai datorită faptului că straturile sociale în ascensiune se orientau după aceleași norme. Așa a fost dintotdeauna și la fel este și acum.

Dacă mă veți întreba cumva dacă pe mine, ca membru al aristocrației istorice, mă deosebește ceva de un om oarecare, din păcate va trebui să răspund *nu*. Prin venele noastre curge același sânge, metabolismul și digestia funcționează la fel. Dacă există ceva ce ne deosebește, este doar faptul că am pornit mai devreme să ne venim în fire. Cu toții am fost odată sălbatici cu barba vâlvoi. Este nevoie de un anumit antrenament ca să nu înfuleci și să faci sex ca un animal, atunci când te trece, ci să înveți să te abții uneori, să-ți ții în frâu instinctele egoiste ca din nevoia de a te hrăni să ajungi la un cult al mâncării – pentru a pune la un moment dat o ordine în toate astea este nevoie de generații, iar în cazul familiei mele și al altora asemănătoare acest antrenament a pornit o clipă mai devreme.

Alungată de mult de la troaca puterii, dacă nobilimii istorice îi mai este dat să joace astăzi vreun rol, acela nu poate fi decât de conservator al unor anume reușite în ce privește demersul de civilizare, care, în vremurile noastre, dominate de bunul-plac, duce mare lipsă de apărare. Dacă civilizația are cu adevărat o valoare, este posibil ca ultimii reprezentanți ai aristocrației istorice pe cale de dispariție să se facă utili în vederea protejării ei.

Sfârșitul digresiunii.

Întrebarea la care vreau să găsesc un răspuns în acest volum este cum se poate trăi astăzi în spirit cavaleresc? Ce înseamnă astăzi noblețe, curtenie? Dezbăt această problemă mereu din perspectivă nobiliară și creștină, fiind singura perspectivă pe care o am la dispoziție. De aceea m-am orientat după virtuțile clasice, iar acolo unde mi s-a părut necesar am făcut câte o mică actualizare. Cel puțin în Europa, nu putem vorbi despre virtuți decât pornind de la baza teoriei clasice a virtuților, așa cum ne-a fost ea lăsată în Occident.

În absența unui sistem comun de coordonate morale, o carte despre virtuți, și în special dintre cele cavaleriești, este de fapt total absurdă și în acest fel, paradoxal, absolut indispensabilă. Dezbaterile despre valori din ultimii ani au reprezentat un început, chiar dacă din ele răzbate un ton convențional, profund respingător, însă ele arată că ne încercăm încet o senzație de neliniște văzând cum se golesc în ritm tot mai rapid rezervele de viziuni tradiționale. De altfel, nu le facem vreo favoare nici persoanelor care vin dinspre culturi străine când le aducem la cunoștință că au sosit într-o țară care nu cunoaște idei culturale specifice, adică nici reguli și obiceiuri comune. Europa pare atât de atrăgătoare nu numai datorită sistemului social, ci și a culturii sale. Dacă ne negăm propria cultură, îi trădăm chiar pe cei care își caută refugiu la noi.

Această lume în care totul este OK, această cultură a arbitrarului absolut în voia căruia am fost lăsați a ajuns să agaseze orice om cât de cât rațional. Ne putem considera fericiți că trăim într-o lume mai liberală, mai deschisă și mai tolerantă decât toate societățile din trecut, însă, dacă am atinge punctul în care totul ar fi permis, dar moștenirea și tradițiile propriului popor ar fi considerate în sine depășite și false, atunci proiectul modernității și-ar cunoaște repede sfârșitul firesc.

Și încă un avertisment: este desigur riscant să vorbești despre cavalerism și respectabilitate încercând să îi înveți pe alții câte ceva pe aceste teme. Într-un capitol special vă voi prezenta, spre exemplu, virtutea păstrării măsurii, o calitate cât se poate de importantă, una dintre cele patru virtuți numite cardinale. M-am gândit să includ în carte acest capitol aseară, după ce am mâncat trei batoane Nogger, nu *după*, ci *la* cină. Dacă scrierea unei asemenea cărți ar fi condiționată de capacitatea povestitorului de a vorbi de pe platforma superiorității morale, mi-e teamă că nu aș fi în stare să mă ridic până la ea și nici cititorului nu i-ar veni mai ușor. Cărți de acest gen au apărut mereu, unele bune, dar rareori au fost scrise de autori care să se distingă prin virtuțile lor. Sir Thomas Malory, de unde provine episodul despre Sir Gawain și Lady Ragnelle, cel mai important autor englez de povești despre regele Arthur, a redactat majoritatea lucrărilor sale (printre care și *Le Morte d'Arthur*) în închisoare, registrul delictelor sale cuprinzând de toate, de la braconaj și furt până la viol și omor. Una dintre cele mai renumite lucrări de literatură cavalierească plină de învățături este *Libre del ordre de cavayleria*. A apărut în 1274, în vremuri când brutalitatea era la ordinea zilei, iar autorul, Ramón Llull, nu era altfel deloc un ipocrit. De la tatăl său, care participase la alungarea sarazinilor de pe insula Mallorca, primise

câteva proprietăți lângă Palma, unde stăpânea în stil depravat. Ramón Llull era un soț infidel, se purta autoritar, grosolan și arțăgos, în schimb cartea lui despre cavalerism a fost o călăuză pentru cavalerii aspiranți, care doreau să iasă din starea lor de grosolănie.

Ce vreau să spun este că ipocrizia nu poate fi constant ocolită. Cel mai simplu mod de a fi evitată este lipsa totală de principii morale. Principiile morale, standardele, sistemele de coordonate sunt însă importante, chiar dacă nu poți mereu să fii la înălțimea lor. Și, dacă dispar cu totul, nu mai funcționează nici teoria. Ca să-l cităm pe Max Scheler, autorul lucrării *Der Formalismus in der Ethik und die materiale Wertethik* (*Formalismul în etică și etica materială a valorilor*), care a fost văzut mergând spre bordel, întrebându-l fiind în ce fel cadrează asta cu teoriile lui despre etică, a răspuns: „Nici indicatorul nu parcurge drumul pe care îl arată.”

Orice carte reprezintă, desigur, și o formă de autoterapie. Este posibil ca în volumul de față să descriu pur și simplu persoana care mi-aș dori să fiu la un moment dat. În acest sens, încurajatoare mi se pare următoarea propoziție: *La civilisation... n'est pas encore terminée*. Norbert Elias a plasat-o în fruntea operei sale monumentale, *Procesul civilizării*. Și cu siguranță nu întâmplător. Dacă civilizarea nu este un proces încheiat, înseamnă că nici a mea – și a tuturor celorlalți – nu s-a încheiat încă.

CUPRINS

Despre ce este vorba	7
Virtuțile. Instrucțiuni de folosire	26
1. Înțelepciune	38
2. Umor	46
3. Deschidere spre lume	56
4. Modestie	70
5. Curtoazie	85
6. Umilință	96
7. Fidelitate	111
8. Castitate	127
9. Compasiune	141
10. Răbdare	154
11. Echitate	162
12. Sportivitate	171
13. Supunere	180
14. Decență	189
15. Amiciție	198
16. Indulgență	206
17. Sinceritate	214
18. Generozitate	229
19. Cumpătare	239

20. Discreție	248
21. Coolness	257
22. Hărnicie	266
23. Bună-creștere	278
24. Curaj	289
25. Toleranță	301
26. Încredere în sine	314
27. Grătitudine	323
 Ultimele retușuri	 337
Surse și bibliografie	349

Alexander von Schönburg,
la Editura Baroque Books & Arts:

REGINA SAU MONARHIE FĂRĂ REZERVĂ

ÎNALTA SOCIETATE

ARTA CONVERSAȚIEI

ARTA DE A RENUNȚA CU STIL

ENCICLOPEDIA INUTILITĂȚII

ISTORIE LA PURTĂTOR

TOT CEEA CE AȚI DORIT
SĂ ȘTIȚI DESPRE REGI ȘI NU AȚI ÎNDRĂZNIT
SĂ ÎNTREBAȚI NICIODATĂ

ROYAL PARTY

ECO, BIO ȘI ORGANIC

WITH LOVE,
BAROQUE

NOBLESSE®

Autorii volumelor sunt martori și comentatori ai societății moderne, scriitori și jurnaliști cu sânge albastru, dispuși să-și invite cititorii în universul lor înconjurat de misterul istoriei și al prezentului.

O colecție de comori vechi de când lumea, dar bine păstrate între zidurile castelelor sau în tainițele lor adânci, printre dantele și taftale.

Conservatorism și liberalism, monarhie și republică, bijuterii ale coroanei și cristale Swarovski.